

8.3.2013

Dnro 2733/4/12

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Mikko Sarja

NEUVONTAVELVOLLISUUS EDUNVALVONNAN PÄÄTTYESSÄ

1

KANTELU

Kantelija pyysi kirjeessään eduskunnan oikeusasiamiehelle 20.7.2012 tutkimaan hänelle määrätyn edunvalvojan menettelyä tilien haltuunottoa koskevassa asiassa. Kantelija kertoi muun muassa, että hän ei ollut edunvalvonnan päättymisestä huolimatta saanut tiliään takaisin hallintaansa.

- - -

3

RATKAISU

Kenellä on velvollisuus ilmoittaa tilin käyttöoikeuden palautumisesta?

Asiassa on nyt ensinnäkin kyse edunvalvojalle kuuluvista edunvalvonnan päättymisen jälkeisistä velvoitteista.

Asiaa koskevasta sääntelystä totean, että holhoustoimilain 59 §:n 1 momentin mukaan edunvalvoja on tehtävänsä lakattua velvollinen viipymättä luovuttamaan hoidossaan olevan omaisuuden päämiehelleen, uudelle edunvalvojalle tai muulle siihen oikeutetulle. Säännöksen perusteluiden mukaan luovuttamisvelvollisuus koskee sekä edunvalvojan hallinnassa olevaa irtainta omaisuutta ja arvopapereita että sellaisia edunvalvojan hallussa olevia asiakirjoja, jotka ovat tarpeen päämiehen oikeuksien valvomiseksi tai toteuttamiseksi (HE 146/1998 vp, s. 57–58).

Käytettävissäni olleen aineiston mukaan edunvalvonta oli päättynyt kantelijan tultua täysikäiseksi, mutta vielä noin puolitoista kuukautta tämän jälkeenkin tilanne oli kantelijan mukaan ollut se, että hänen ei ollut onnistunut käyttää tiliään. Yleisen edunvalvojan mukaan päämiehen olisi itse tullut käydä pankissa hoitamassa asiansa ja ottaa mukaan käräjäoikeuden päätös, josta edunvalvonnan päättymispäivä oli käynyt ilmi. Edunvalvonnasta edunvalvojen valtuuksia ei vakiintuneen käytännön mukaan erikseen lopeteta, vaan sen hoitavat ne henkilöt, joille valtuutus on siirtynyt; esimerkiksi kuolinpesien hoitajat ilmoittavat pankkiin uuden asioiden hoitajan.

Maistraatti on edellä todettuihin holhoustoimilain 59 §:n perusteluihin viitaten todennut, että niistä ei suoranaisesti käy ilmi, miten pankkitilin tilinkäyttöoikeus luovutetaan. Maistraatin mukaan edunvalvojan velvollisuutena ei ole ilmoittaa pankkiin edunvalvonnan päättymisestä, vaan velvollisuus kuuluu edunvalvonnassa olleelle henkilölle itselleen. Esittämällä päätöstilin hän voi maistraatin mukaan osoittaa pankille, että tilinkäyttöoikeus kuuluu hänelle itselleen. Maistraatilla ei ollut huomautettavaa yleisen edunvalvojan toiminnasta.

Totean, että holhustoimilaista ei ole johdettavissa edunvalvojalle velvollisuutta ilmoittaa pankkiin edunvalvonnan päättymisestä. Sen sijaan edunvalvojalla voidaan katsoa olevan velvollisuus luovuttaa sellainen hallussaan oleva asiakirja, jonka perusteella päämies voi itse palauttaa tilinkäyttöoikeuden itselleen esimerkiksi esittämällä tuon asiakirjan pankissa. Yleisen edunvalvojan selvityksen ja maistraatin lausunnon perusteella tällaisia asiakirjoja olivat nyt olleet esimerkiksi käräjäoikeuden edunvalvontaa koskeva päätös, josta edunvalvonnan päättymisaika ilmeni, ja päätöstitili.

Asiassa ei sinänsä ole ilmennyt aihetta epäillä, etteikö kantelijalla olisi ollut käytössään sellaista asiakirjaa, jolla hän olisi itse voinut palauttaa tiliensä hallinnan itselleen. Tästä näkökulmasta kantelu ei anna aihetta toimenpiteisiin.

Neuvonnan tarpeellisuus?

Edellä mainitusta lähtökohdasta erillinen kysymyksensä on kuitenkin vielä se, tulisiko edunvalvojan antaa henkilölle, jonka edunvalvonta on lakkaamassa tai jo lakannut, ohjausta ja neuvontaa siitä, miten tilien käyttöoikeus on käytännössä palautettavissa asianosaisen omin toimenpitein. Vaikka edunvalvonnan lakkaaminen päämiehen eläessä on sinänsä osoitus henkilön kyvystä itse hoitaa asioitaan, tämä ei kuitenkaan vielä sulje pois neuvonnan tarpeellisuutta. Toisaalta on jossain määrin tulkinnanvaraista, mihin sääntelyyn tällainen neuvontavelvoite voidaan perustaa.

Valtion oikeusaputoimistojen edunvalvontayksiköt ovat sinänsä hallintolain 2 §:n 2 momentin tarkoittamia viranomaisia. On kuitenkin jossakin määrin tulkinnanvaraista, missä määrin hallintolaki soveltuu yleisten edunvalvojen toimintaan. Edunvalvonnassa on kyse yksityishenkilöiden yksityisten asioiden hoitamisesta päämiehen puolesta tai tämän rinnalla. Tässä päämiehen ja yleisen edunvalvojan välisessä suhteessa ei siten ole toiminnan luonteen näkökulmasta kyse ainakaan perinteisestä hallinnon ja sen asiakkaan välisestä suhteesta, jota hallintolaki lähtökohtaisesti määrittelee. Toisaalta eduskunnan hallintovaliokunta on hallintolakia koskevasta hallituksen esityksestä (HE 72/2002 vp) antamassaan mietinnössä pitänyt lain soveltamisalaan liittyvän hallintoasian käsitteen määrittelemisen sijaan tärkeämpänä kyetä varmistumaan siitä, täyttääkö asiaa tai hallintotoimia suorittava viranomainen tai muu taho veloitteensa asianmukaisesti (HaVM 29/2002 vp, s. 5). Tästä näkökulmasta yleisten edunvalvojen toiminnassa on mielestäni havaittavissa piirteitä niin sanotusta tosiasiallisesta hallintotoiminnasta, kuten opetuksen antamisesta tai erilaisten hoitotoimenpiteiden suorittamisesta, jossa on kyse sellaisesta julkisen hallintotehtävän hoitamiseen liittyvästä toiminnasta, jolla ei tavoitella suoranaisia oikeusvaikutuksia (ks. HE 72/2002 vp, s. 45).

Edellä todetun perusteella yleisten edunvalvojen toiminnassa tulee mielestäni soveltaa – edunvalvonnan perimmäisestä luonteesta riippumatta – soveltuvin osin hallintolaisissa säädettyjä hyvän hallinnon perusteita, kuten 8 §:n sääntelyä viranomaisen neuvontavelvoitteesta. Näiden perusteiden noudattamisella voidaan nimittäin osaltaan turvata holhustoimilaissa korostettua päämiehen etua ja täydentää tuon lain erältä osin verraten vähäisiä menettelysäännöksiä. Joka tapauksessa neuvonnan antamista voidaan pitää laissa sinänsä määrittelemättömän hyvän edunvalvontatavan mukaisena toimintana.

Mielestäni omaisuuden ja sen hoitoon liittyvien asiakirjojen luovutuksen yhteydessä henkilöllä, jonka edunvalvonta on lakannut, tulisi siten olla tosiasiallinen mahdollisuus saada tietoa esimerkiksi siitä, millaisia oma-aloitteisia toimenpiteitä tilien käyttöoikeuden palautuminen edellyttää häneltä itseltään. Vastaavanlaista neuvontatarvetta voi liittyä muihinkin asioihin, kuten esimerkiksi laskujen maksamiseen ja etuuksien hakemiseen.

Tällainen neuvonta olisi mielestäni mahdollista toteuttaa esimerkiksi laatimalla ennakoita tällaisia tilanteita silmällä pitäen yleinen asianosaiselle annettava kirjallinen ohje tai keskustelemalla asioista henkilökohtaisesti hänen kanssaan. Neuvonnan järjestämisen tapa ja antaminen muutenkin jättävät sinänsä sijaa tapauskohtaiselle harkinnalle, jossa – kuten yleensä neuvonnan antamisessa – tulee kiinnittää huomiota konkreettiseen neuvonnan tarpeeseen ja henkilön kykyyn omatoimisesti suoriutua asioiden hoitamisesta (ks. HE 72/2002 vp, s. 58). Esimerkiksi päämiehen ikää – kuten nyt, kun edunvalvonta oli lakannut päämiehen tultua täysi-ikäiseksi – voitaisiin mielestäni pitää sellaisena tekijänä, joka tulisi ottaa huomioon esimerkiksi oma-aloitteisen neuvonnan tarpeellisuutta arvioitaessa. Myös jo edunvalvonnan perusluonne eli se, että henkilö on ollut asioidensa omatoimisen hoitamisen suhteen muita heikommassa asemassa ja edunvalvonnan tarpeessa, voisi olla tekijä, joka korostaa edunvalvontatoimiston oma-aloitteisen neuvonnan tarpeellisuutta.

Johtopäätökseni on, että asiaa koskevan sääntelyn ja käytettävissäni olleen aineiston perusteella en voi katsoa yleisen edunvalvojan nyt menetelleen lainvastaisesti tai muutenkaan moitittavasti. Saatan kuitenkin yleisellä tasolla edellä neuvonnasta esittämäni näkökohdat hänen tietoonsa.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3 esittämäni neuvontaa koskevat näkökohdat Lohjan oikeusaputoimiston yleisen edunvalvonnan 3. yleisen edunvalvojan tietoon lähettämällä hänelle jäljennöksen päätöksestäni.

Samalla lähetän päätökseni tiedoksi myös Länsi-Uudenmaan maistraatin Espoon yksikölle.

Vielä totean, että minulla ei ole tietoa siitä, millaisia käytäntöjä edunvalvontatoimistoissa tällä hetkellä on päätöksessäni käsitellyn neuvontavelvoitteen toteuttamisessa. Tämän vuoksi lähetän päätökseni asian mahdollisen yleisemmän merkityksen vuoksi tiedoksi myös yleisen edunvalvonnan kehittämisestä huolehtivalle oikeusministeriölle ja pyydän ministeriötä ilmoittamaan mahdollisista toimenpiteistään 31.5.2013 mennessä.

Muilta osin kirjoitus ei johtanut toimenpiteisiini.